

Modul 6 - Proměny

Kurz 6.1. - Výroba masek

Příručka pro vedení kurzu

Text: Birgit Pätzold, Umweltzentrum Dresden e.V., 2020

Ekologický vzdělávací program byl vytvořen v rámci projektu Ad Fontes, číslo žádosti 10028891, s pomocí programu na podporu přeshraniční spolupráce mezi Svobodným státem Sasko a Českou republikou.

Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.

Obsah

Obsah a cíl vzdělávacího programu	3
1. Tematický blok: Svět masek	6
1.1. Úvod do tématu	7
1.2. Masky v lidských dějinách	8
1.3. Cesta k vlastní masce	10
1.4. Realizace vlastního nápadu na papíru	11
2. Tematický blok: Výroba vlastní masky	12
2.1. Výroba podkladu	13
2.2. Tvarování a modelování masky z jílu	14
2.3. Pokrytí masky fólií	17
2.4. Kaširování jílové masky papírem	18
SCHNUTÍ masky	20
3. Tematický blok: Barevná úprava masky	22
3.1. Úvod	23
3.2. Základní nátěr	24
3.3. Pomalování masky	25
3.4. Dokončení	26
FAKULTATIVNÍ nebo ALTERNATIVNÍ NABÍDKY	27
4. Tematický blok: Sádrové masky - nabídka pro starší děti a mládež	27
4.1. Úvod do tématu	28
4.2. Příprava	30
4.3. Výroba sádrové masky	31
4.4. Lití sádrové formy	33
4.5. Úpravy sádrové formy pomocí jílu	34
4.6. Polep masky papírem	35
4.7. Základní nátěr a pomalování masky	36
5. Tematický blok: Samovýroba líčidel - nabídka pro mladší děti	37
5.1. Úvod do tématu	38
5.2. Výroba barvy	39

Obsah a cíl vzdělávacího programu

Naší třídní **projektovou nabídkou** pod názvem „**Proměny**“ zveme děti i mladé lidi k „výletu do světa masek“. Oparenský mlýn v Českém středohoří se svojí dlouhou historií, ležící v jedinečné krajině, vzdálený každodennímu shonu, je ideálním místem, kde je možné se tématem masek a jejich výroby zabývat.

Náš projekt začneme průzkumem mlýna, během kterého se dovíme spoustu zajímavostí o jeho tajemstvích a mýtech. A poté už můžeme začít s prací.

Proměny a masky provázejí lidstvo již od pradávných dob a ve všech koutech světa při rituálních obřadech. Dnes známe masky a převleky především z karnevalu.

Během naší malé exkurze k počátkům historie masek a jejich rozmanitým druhům se k tomuto tématu přiblížíme pouze natolik, abychom si mohli vyrobit **vlastní masku**.

Podpoříme Vaši kreativitu a fantazii. S troškou řemeslné šikovnosti si vytvoříte z jílu vlastní masku. Tu pak následně nakaširujeme papírem a barevně upravíme.

O programu:

Projekty jsou realizovány jako dvou- nebo třídní programy.

Kromě poznání historie, mýtů a tradic, které jsou s maskami spojené, získají účastníci kurzu:

- zkušenosti a zážitky z výroby vlastní masky
- prostor, kreativně, odvážně, s fantazií a s radostí se zabývat daným tématem
- čas nerušeně a tvořivě pracovat
- základy plastické tvorby
- zkušenosti s prací s materiály, které patří mezi nejstarší používané materiály

A navíc:

- v příjemné a přátelské atmosféře mlýna poznají více sami sebe i práci v kolektivu

Obsah programu:

Tematické bloky **1 až 3** je nutno realizovat v pořadí po sobě, přitom je třeba započítat i čas, potřebný pro schnutí. Z těchto důvodů je nutno pro realizaci projektu počítat se **dvěma nebo třemi dny**. Tematické bloky 4 až 6 představují dodatečnou, alternativní nabídku a lze je individuálně zabudovat do tří denního programu.

Velikost skupiny by neměla být větší, než 16 dětí.

1. Tematický blok: Svět masek

V této části podnikneme malý výlet do světa masek. Děti budou uvedeny do historie masek, do jejich původu a dovědí se něco o významu jednotlivých masek pro člověka. Na konci tohoto bloku bude mít každé dítě na papíru nakreslenou svou představu o podobě vlastní masky, kterou by si chtělo vyrobit.

2. Tematický blok: Výroba vlastní masky

Pro výrobu masky je zapotřebí troška odvahy a kreativity. Z jílu si vymodelujeme obličej nebo formu pro masku, která vytryskne z naší fantazie. Na konci pak tuto plastickou formu polepíme papírem a vysušíme.

4

Je nutno myslet na dodržení několika hodin pro **dobu sušení**.

3. Tematický blok: Barevná úpravy masky

V tomto bloku získají naše masky svou barvu. Barvy na nás působí různě. A s těmito informacemi se pustíme do barevné úpravy.

Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.

FAKULTATIVNÍ nabídka

4. Tematický blok: Sádrové masky

Výroba masky pomocí sádrového otisku vlastního obličeje je jednou z dalších možností výroby masek. Pro starší děti představuje vytváření otisku obličeje pomocí sádrových ob vazů a její následná úprava pomocí jílu zajímavou zkušenost.

Poté se maska ještě nakaširuje papírem.

5. Tematický blok: Samovýroba líčidel

Líčení obličeje a těla patří mezi nejstarší formy proměn. Tento způsob maskování je oblíbený především mezi mladšími dětmi. Naše líčidla si vyrobíme z jednoduchých materiálů, které neobsahují žádné škodlivé látky. A samozřejmě si je poté i vyzkoušíme.

Jednotlivá témata a bloky je možno zabudovat do organizace dne tak, aby bylo dost času na „průzkum“ a poznávání mlýna, hry na vodním hřišti a aktivity v bližším okolí.

1. Tematický blok

Název: Svět masek

Klíčová slova: Historie a cesta k vlastní masce

Prostorové nároky: Poté, co děti společně s vedoucím projektu poznají mlýn a jeho venkovní součásti, je akce zahájena ve **vnitřních prostorách**. K tomu, aby se děti mohly výrobou masek zabývat, je nutné, aby ještě před začátkem projektu poznaly jeho bezprostřední okolí.

Obsah:

- 1.1 Úvod do tématu
- 1.2 Masky v lidských dějinách
- 1.3 Cesta k vlastní masce
- 1.4 Realizace vlastního nápadu na papíru

1.1. Úvod do tématu (15 min)

Materiál:

- maska jako ukázka

Popis:

Na úvod a pro bližší seznámení se s tématem „masky“ nejprve s dětmi přemýšlíme o tom, jaké druhy masek znají a umějí popsat. Většina dětí už určitě někdy o karnevalu nebo na maškarním plese masku měla, ať už jen oční masku nebo masku, která zakrývala celý obličej. A možná, že si někdo už i vlastní masku z papíru sám vyrobil.

Maska, kterou si chceme během kurzu vyrobit, však vyžaduje více práce a trošku více odvahy. Její formu totiž vyrobíme nejprve z jílu a pak jí nakaširujeme papírem. Vedoucí kurzu představí dětem dvě tímto způsobem vyrobené masky.

1.2. Masky v lidských dějinách (30 minut)

Materiál:

- obrázky masek z nejrůznějších období a koutů světa

Jaké masky existují?

Pro vytvoření atmosféry je dobré představit několik různých masek z různých období a různých koutů země. Čili taková malá exkurze do historie masek.

Ze 20 připravených obrázků masek si děti vyberou tu, která se jim nejvíce líbí.

Řecká divadelní maska, smějící se a plačící masky, benátské karnevalové masky, masky zvířat, masky předků, maska klauna, maska ježibaby, polomasky, maska Perchty, líčená maska, římská divadelní maska, maska přírodních národů, japonská maska, egyptská posmrtná maska.

Pomocí vybraných **obrázků masek** se vydáme na malý výlet k počátkům masek.

K jednotlivým maskám poskytneme dětem některé pro děti zajímavé informace v chronologickém pořadí.

Děti budou vyzvány k tomu, aby poslouchaly. A ve chvíli, kdy budou na řadě informace k masce, kterou si vybraly, ukáží ostatním dětem příslušný obrázek masky.

Historie masek je stejně stará, jako lidstvo samo, s maskami se setkáme ve všech obdobích a ve všech částech Země.

Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.

Nejstarší formou masek je rituální *líčení obličejů a masky zvířat*, zobrazující a zaklínající zvířecí duchy. Pomocí masky se člověk proměnil ve zvíře, které mělo být uloveno.

Z *kultovních masek* se vyvinuly **divadelní masky** řeckého a římského divadla, několik herců přitom díky výměně masek mohlo hrát i několik rolí.

Divadelní maska

Karnevalové masky sloužily v Evropě původně k vyhánění zimy a zaklínání démonů.

Maska Perchty

„Obličej někoho jiného“

Skryt maskou jsem někdo jiný, nebo je někým jiným maska?

Je to v každém případě zajímavá hra. Za maskou mohu skrýt svůj obličej. A ostatní pak nevědí, kdo jsem. Navíc z mého obličejů nepoznají, co si právě myslím a co cítím.

Vyzkoušíme si to v masce, kterou přinesl vedoucí kurzu. Děti zjistí, jak jednoduché je se za maskou skrýt nebo se proměnit.

Proměna pomocí masky je jednou z nejstarších her lidstva. Tato proměna většinou vycházela z nějakého kultovního významu a používala se při určitých obřadech a tancích.

1.3. Cesta k vlastní masce (10 min)

(Realizace závisí na času, který máme k dispozici, tento bod lze i vynechat).

Předtím, než dostaneme nápad a přistoupíme k výrobě vlastní masky, je možné provést drobné přípravné a uvolňovací hry:

- představovací kolečko s uvedením vlastního jména a předvedením vymyšleného pohybu
- prozkoumání vlastního obličeje
- vytvoření obrazového portréту vlastního obličeje
- práce ve dvojicích - děláme navzájem různé grimasy
- dotykové hry pro zlepšení vnímání (hmatu) jako příprava na plastické tvoření, například: děti sedí v kruhu a vedoucí kurzu jim do jejich pravé ruky, kterou drží za zády, vloží předmět z přírody. Každému dítěti lze vložit do ruky třeba jiný kámen. Pomocí ruky děti kámen prozkoumávají, aby jej lépe poznaly (jeho tvar, povrch, hrany, zaoblení). Poté děti svůj kámen předají za zády svému napravo sedícímu sousedovi a levou rukou si vezmou kámen od svého nalevo sedícího souseda. Děti tak kámen cítí a předávají dál.

A to tak dlouho, dokud znova nerozpoznají svůj vlastní kámen.

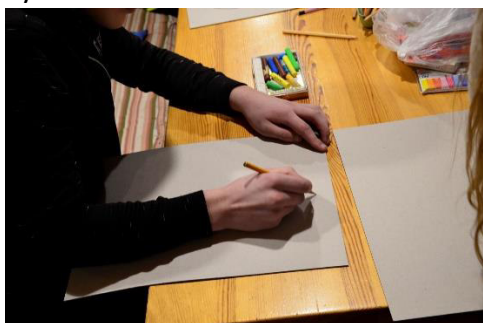

1.4. Realizace vlastního nápadu na papíru (15 min)

Materiál:

- čtvrtka na kreslení ve formátu A3
- různé pastelky (pastelky, olejové křídly, tužky)

Děti mají cca 15 minut na to, aby si „udělaly obrázek“ o své vlastní masce, kterou by si chtěly vyrobit.

Svůj nápad nakreslí pomocí různých pastelků na čtvrtku formátu A3.

Pro některé děti může být nalezení formy snazší, pokud se předem vybere nějaké téma. Vývoj nápadů na vnější formu by mohl vypadat následovně, například:

- zvířecí bytost
- divadelní postava
- postava, do které by se bylo možno proměnit
- maska s velkými, směřujícími se ústy, nebo maska, která se tváří nazlobeně ...

2. Tematický blok

Název: Výroba vlastní masky
Klíčová slova: hledání, nalezení a výroba masky
Cíl: na konci tohoto bloku má každé dítě vyrobenou svou vlastní masku

Prostorové nároky: Výroba masek probíhá **uvnitř v místnosti**, aby se tak předešlo rozptylování. Klidná, uvolněná atmosféra, ve které může maska vznikat, je velmi důležitá a pro výsledek rozhodující. Proto je potřeba, aby před vlastním zahájením práce byly všechny potřebné materiály a pomůcky připraveny. Nutné je dát i potřebné podněty.

Obsah:

- 2.1 Výroba podkladu (20 min)
- 2.2 Tvarování a modelování masky z jílu (60 min)
- 2.3. Pokrytí masky fólií (10 min)
- 2.4. Kaširování jílové masky papírem (60 min)

2.1. Výroba podkladu (20 min)

Materiál:

- karton formátu A3 (lepenka, tloušťka 2 mm)
- noviny
- lepicí páska
- nůžky
- tužky

Popis:

Během prvního bloku jsme si připravili nápad, který jsme si nakreslili. Děti tedy již mají představu o tom, jak by měly masky vypadat.

Jelikož by jílová forma měla být větší, nežli vlastní obličej, je vhodné na lepenkový podklad formátu A3 nakreslit velikost obličejové formy jako ovál.

Následně vyrobíme z novin papírové jádro. Novinový papír zmačkáme a vytvoříme z něj několik pevných kuliček a jednu pevnou polokouli, která by měla velikostně zhruba odpovídat tvaru vlastní hlavy. Tuto „novinovou formu“ upevníme k lepence pomocí lepicí pásky.

potřebný materiál

přilepení

2.2. Tvarování a modelování masky z jílu (60 min)

Materiál:

- na každou masku cca půlku hroudy jílu - šamotovaná hlína
- nástroje pro modelování jílu - různé dřevěné nástroje
- nástroje pro řezání jílu (cca 40 cm dlouhý drát s dřevěnými úchyty)

Příprava pracovního procesu:

- zakrytí stolů fólií (například sáčky na odpad)
- kbelík s vodou pro mytí rukou, ručník
- každé pracoviště by mělo poskytovat dostatek prostoru

Popis:

Začneme **tvarováním masky**. Děti pracují s jílem. Jíl je ideální materiál, který lze lehce tvarovat, práce s ním je zábava. Jíl je hlína, která se během dlouhých procesů vytvořila ze zvětralé horniny.

Nejprve se děti dozvědí něco o vlastnostech jílu. Během zpracování je měkký, vláčný, poddajný. Je možné mu vtisknout různé formy. Je-li příliš vlhký, je "blátivý", je-li moc suchý, vytvářejí se v něm trhliny. Vlhkost přijímá, pokud na něj položíme vlhký hadr.

Dětem předvedeme, jak mohou pomocí nástroje pro řezání jílu z jílové hroudy odřezávat až 3 cm silné plátky. Tyto plátky se lehce zploští naklepáním. Takto vzniklé pláty se položí na papírové jádro tak, aby se vzájemně překrývaly. Pláty vzájemně spojíme zamazáním.

prohnětení jílu

dlouhé, až 2 cm silné plátky jílu

V dalším kroku započneme s **modelováním** obličeje masky. K tomu potřebujeme dostatečné množství jílového materiálu. Při modelování je potřeba děti podpořit několika podněty (informacemi):

- jílová forma by měla být vytvářena větší, nežli je vlastní obličej
- důležité detaily obličeje, jako brada, nos a lícni kosti, se modelují postupným přidáváním jílu, a proto je nutné ho mít k dispozici dostatečné množství
- je vhodné se vzájemně přesně pozorovat a sledovat, jak je tvar obličeje vystavěný
- oči se nacházejí v očních důlcích a jsou chráněny čelem, lícními kostmi a nosní kostí
- děti se mají pokusit dát obličejí výraz - veselý, smějící se, zuřící, smutný, vyděšený
- nevytvářejte příliš drobné detaily, po nakaširování papírovou hmotou již nebudou vidět
- obličejové rysy masky mohou být přehnaně zdůrazněny, jako hory a údolí, aby působily i na dálku; mohou být vytvořeny i jako pokřivené, nebo je lze i vynechat - o tom si každý tvůrce masky rozhoduje sám

Postup vzniku masky je zachycen na následujících fotografiích:

1. položení plátů z jílu a jejich rozmazání

2. začátek modelování

3. Vytváření formy obličeje pomocí rukou a přidáváním jílu

4. hotová maska z jílu

2.3. Pokrytí masky fólií (10 min)

Materiál:

- houbička
- nádoba na vodu
- potravinářská fólie
- nůžky

Popis:

Hotovou jílovou masku připravíme na polepení papírovými ústřížky navlhčením vodou pomocí houbičky. Následně se jíl zakryje potravinářskou fólií. Zakrýt je třeba celou masku.

Fólie slouží jako rozhraní mezi jílem a papírovými ústřížky a měla by co nejvíce přilnout k jílu.

zakrytí potravinářskou fólií

důsledné přilnutí fólie

2.4. Kaširování jílové masky papírem (60 min)

Materiál:

- noviny
- balící papír
- škrobové lepidlo (velmi kašovitě)
- misky na lepidlo, případně velké štětce

Popis:

Dalším pracovním krokem je výroba **papírové formy** masky, kaširování. Předem si připravíme škrobové lepidlo - ve kbelíku jej rozmícháme podle návodu, přidáme však menší množství vody. Lepidlo by nemělo být viskózní, vazké, ale spíše kašovitě.

Na začátek vyzveme děti, aby roztrhaly noviny na malé kousíčky. Spotřeba papírových ústřížků je vysoká, proto je potřeba, aby se zapojili všichni a připravili dostatečné množství. Během polepování je příprava dalších ústřížků složitá, protože je potřeba si k tomu speciálně umýt ruce.

Před vlastním kaširováním, tedy nalepováním papírových ústřížků na jílovou formou, nejprve fóliový podklad natřeme troškou lepidla. Papírové útržky položíme na masku tak, aby se překrývaly. Znovu je potřeme lepidlem, aby byla celá forma potřená jednou vrstvou. Papírové útržky musí být k podkladu dobře přitlačeny, aby vzduch a bubliny lepidla nevytvořily dutiny. Následně přidáme druhou a třetí vrstvu.

Děti pracují rukama, tato technika je nejrychlejší, také přimodelování k základní formě je nejlepší. Pro děti, které by s tím měly problém, jsou připravené velké štětce.

Příprava

19

Polepování jílové masky několika vrstvami novinového papíru a škrobovým lepidlem je třeba provádět pečlivě a plynule, a především okraje je třeba zpevnit několika vrstvami. Papír je třeba k základní formě přitlačit co možná nejvíce. Provedení poslední vrstvy lze zvolit z útržků balícího papíru, tato vrstva skýtá dostatečnou stabilitu.

dokončená papírová maska

Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.

Ahoj sousede. Hallo Nachbar.
Interreg VA / 2014 – 2020

SCHNUTÍ

Je důležité dodržet **dobu schnutí** masky. Schnutí probíhá na kamnech (pokud jsou k dispozici) a vyžaduje několik hodin.

Po vyschnutí přední strany se z jílové masky opatrně sejme papírová maska. Hotovou masku je třeba ještě na nějaký čas, případně přes noc, položit na kamna, aby zcela vyschla.

*přední strana papírové masky
je usušená*

*opatrné sejmutí papírové masky, pro vysušení vnitřní strany masky
položíme masku na kamna*

hotová papírová maska

Nespotřebovaný, ještě vlhký jííl, vrátíme do nádoby s jíílem, aby nevyschnul a bylo jej možno znovu použít.

Na konec srovnáme okraje suché papírové masky pomocí nůžek. Je-li okraj masky na některých místech nestabilní, lze jej pomocí útržků papíru a škrobového lepidla zesílit.

Otvory pro oči a dýchání

Otvory pro oči a dýchání je možno vytvořit nyní, nebo až po konečné barevné úpravě. Abychom našli správná místa pro otvory pro oči, masku nasadíme a pomocí tužky vyznačíme body předpokládaných otvorů. Masku sejmem a odlamovacím nožem do ní opatrně vyřízneme otvory.

Vyřezávání otvorů odlamovacím nožem by neměly provádět děti, ale vedoucí kurzu.

3. Tematický blok

Název: Barevná úprava masky

Prostorové nároky: malování masek se v případě příznivého počasí může konat i venku - mělo by se ale jednat o místo ve stínu, chráněné před větrem

Obsah:

- 3.1 Úvod
- 3.2 Základní nátěr
- 3.3. Pomalování masky
- 3.4. Dokončení

3.1. Úvod

Materiál:

- akrylové barvy
  - základní barvy žlutá, červená, modrá, černá
  - smíchané barvy
- základová barva: bílá
- štětce různé síly
- palety pro míchání barev
- různá víčka
- nádoby na vodu
- hadříky

dále:

- temperové barvy
- lak pro vytvoření poslední vrstvy
- bílý papír pro zkoušení
- fén pro urychlení schnutí

Příprava pracovního procesu:

- zakrytí stolů fólií (například sáčky na odpad)
- kbelík s vodou pro mytí rukou
- ručníky
- každé pracoviště by mělo poskytovat dostatek prostoru

Popis:

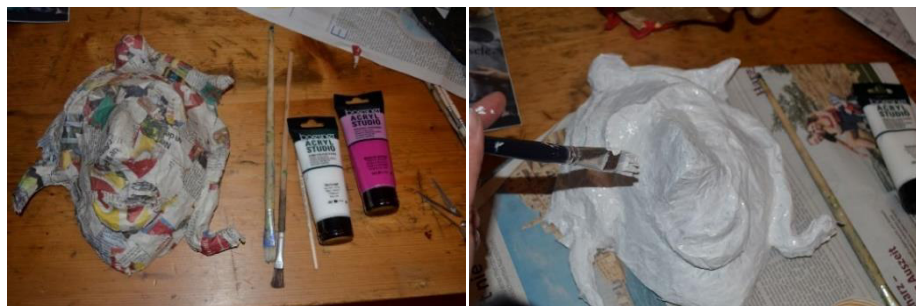
Před začátkem práce je třeba dětem vysvětlit zásady práce s akrylovými barvami. **Akrylové barvy** jsou barvy na bázi umělohmotných disperzí. Jsou ředitelné vodou a po vytvrnutí vytvoří vodoodpudivou vrstvu. Při malování je tedy třeba pracovat pečlivě, ruce by měly být pokud možno čisté, případné skvrny je třeba rychle odstranit vodou.

Akrylové barvy jsou velmi syté, mají vysokou kryvost a schnout relativně krátkou dobu. Proto jsou pro barevnou úpravu masek optimální.

3.2. Základní nátěr

Nejprve vytvoříme základní nátěr bílou barvou. Pro tento účel použijeme vodou rozředěnou barvu. Po zaschnutí naneseme další vrstvu husté bílé barvy. Tím jsme vytvořili kvalitní podklad pro vlastní barvení masky.

po vytvoření základního nátěru

3.3. Pomalování masky

Po úplném vyschnutí základní barvy můžeme začít masku barevně upravovat.

Najít vhodný barevný odstín masky není vůbec jednoduché. Tady může pomoci, pokud budeme přemýšlet o tom, o čem má naše maska vypovídat. Každá barva nějak působí. Děti by o tom měly uvažovat a poté jednotlivým barvám přidělit určité vlastnosti.

klidná, mírná MODRÁ   **mocná ČERVENÁ**
tajuplná FIALOVÁ   **čerstvá, přívětivá ZELENÁ**

Pro výběr barev je třeba ponechat dostatek času. Pro zkoušení lze využít připravené papíry.

S barvením masky začneme teprve v okamžiku, kdy si jsou děti výběrem barev zcela jisté. Dětem poskytneme základní barvy, z nichž se dají namíchat v podstatě všechny barevné odstíny (z modré a žluté dostaneme zelenou atd.).

Pro jednu masku by měla být pokud možno zvolena *jedna* barva, aby nepůsobila roztržitým dojmem. **Starší děti** se mohou pokusit tento barevný odstín nanést na některých místech světleji, jinde zase tmavěji. Světlé odstíny tvary opticky zvětšují, tmavé je prohlubují. Tím lze podpořit stávající tvary, například všechno, co vyčnívá, může být nabarveno světlejším odstínem, sníženiny a prohlubně tmavým.

Po vyschnutí barvy nad kamny nebo pomocí fénu nabarvíme oči a ústa.

3.4 Dokončení (30 min)

Otvory pro oči a dýchání

Pokud jste dosud nevyřízli otvory pro oči a dýchání, je nutno je vyříznout nyní. Masku si nasadíme a vyznačíme otvory pro oči. Masku sejmeme a vedoucí kurzu do ní odlamovacím nožem opatrně vyřízne otvory.

Úchyty

Jsou různé možnosti, jak lze masku nosit před obličejem. Velmi jednoduchou možností je *přípevnění gumičkou* - pro tento účel se v okraji vpravo a vlevo zhruba ve výši očí vytvoří drobná dírka, do které se upevní asi 3 mm silná gumička.

Dalším, trochu komfortnějším, ale náročnějším způsobem, je uchycení podobné *přípevnění helmy*. Pomocí papírkových pásků se nejprve vytvoří velmi jednoduchá helma, která se upevnění v masce.

A na závěr:

Maska je nyní dokončená. Každý může být na svoji práci pyšný. Na závěr se ještě jednou sejdeme. Děti si vzájemně představí své masky, a kdo bude chtít, může vyprávět o svých zkušenostech a pocitech. A poté si zkusíme si s maskami zahrát. Děti si nasadí masku na obličej nebo ji drží před obličejem a postupně vystupují jako maskované bytosti a snaží se tuto proměnu znázornit nějakým typickým pohybem. Můžeme to zkoušet tak dlouho, dokud nenalezneme správné pohyby, pak můžeme hru ukončit.

4. FAKULTATIVNÍ nebo ALTERNATIVNÍ blokové téma pro starší děti a mládež

Název: Sádrové masky

Cíl: Výroba masky pomocí sádry je fakultativní nabídkou. To znamená, že místo kroků, popsaných v **tematickém bloku 2 „Výroba masky“**, místo tvarování a modelování základního tvaru z jílu, lze masku vyrobit i za pomoci sádrového otisku.

Prostorové nároky: Během teplého ročního období probíhá tato aktivita venku. Myslete na to, že pro vytvoření sádrové masky je potřeba víc místa, jelikož budeme pracovat ve dvou skupinách. Jedna osoba přitom musí ležet.

Obsah:

- 4.1 Úvod do tématu
- 4.2 Příprava
- 4.3 Výroba sádrové negativní formy
- 4.4. Lití sádrové formy
- 4.5. Úpravy sádrové formy pomocí jílu
- 4.6. Polep masky papírem
- 4.7. Základní nátěr a pomalování masky

4.1. Úvod do tématu

Materiál:

- sádrové obvazy (na každou masku 1 - 2 obvazy)
- vazelína
- papírové kuchyňské utěrky
- čelenka nebo šátek na hlavu
- nůžky
- misky se studenou vodou
- deka
- ručníky
- nádoba na sádro
- sádra
- špachtle nebo lžíce

Příprava pracovního procesu:

- zakrytí stolů fólií (například sáčky na odpad)
- kbelík s vodou na mytí rukou
- ručníky
- každé pracoviště by mělo poskytovat dostatek prostoru
- odkládací plochy

Výroba masky pomocí sádrového otisku vlastního obličeje je speciální možností výroby masek. Zabývání se vlastním obličejem může být i otázkou uvědomování si vlastní identity. Pro starší děti představuje vytváření otisku obličeje pomocí sádrových ob vazů a její následná úprava pomocí jílu zajímavou zkušenost. Na tuto sádrovou masku lze nakaširovat masku z papíru, kterou opět barevně upravíme.

Výroba sádrových masek je vhodná pro několikadenní projektový pobyt se staršími dětmi a mladými lidmi.

Na úvod tématu lze opět hrát uvolňovací a přípravné hry pro tělesné a smyslové vnímání a vytváření skupin. Hravý záznam tvarů obličeje a masky je v každém případě dobrým začátkem k tomu, abychom se k masce přiblížili.

Na výrobě masky pomocí sádrového otisku pracují dvě osoby / děti v týmu. Skupiny se musejí samy rozhodnout, kdo si bude moci masku vyzkoušet jako první.

4.2. Příprava

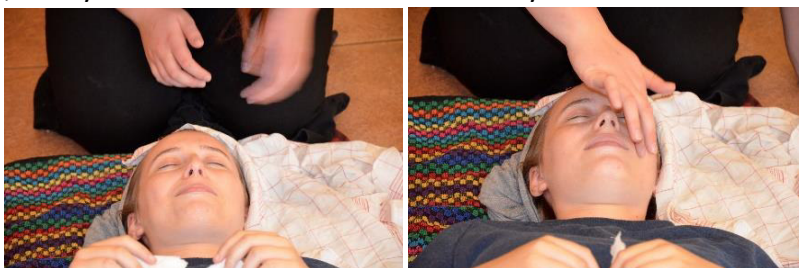
Je důležité, připravit společně s dětmi / mladými lidmi **své pracoviště**. Materiál by měl být všude připraven. Je třeba vyřešit, kde má být maska vyráběna, protože pro vytvoření sádrového otisku je třeba počítat s dostatečným prostorem. Na lavičce nebo na podlaze rozložíme deku, připravíme podložku pod hlavu a vybavíme jí ochranou proti znečištění (například starý ručník). Během teplého ročního období je vhodné tyto činnosti vykonávat venku. Děti obdrží informace o plánovaném časovém rámci a krátké vysvětlení jednotlivých pracovních kroků.

sádrové obvazy nařezeme na proužky

4.3. Výroba negativní sádrové formy

Děti nyní mohou ve dvojicích začít pracovat. Osoba, které bude maska přiložena jako první, si lehne na deku. Je připravena vazelína, čelenka nebo šátek na hlavu, mokré kuchyňské papírové utěrky, misky s vlažnou vodou a sádrové obvazy.

Vlasy přikryjeme lepící páskou nebo šátkem. Poté je třeba důkladně promazat obličej vazelínou. Oči přikryjeme vrstvou mokrých kuchyňských utěrek.

Sádrové obvazy namočíme do vody, přebytečnou vodu setřeme prsty, přiložíme na obličej a uhladíme. Je potřeba zamezit tomu, aby se do sádry dostaly i vlasy. Při přikládání sádrových obvazů postupujeme tak, že nejprve přiložíme obvaz na čelo, poté na tváře a nosní kost. **Nosní dírky musí zůstat volné pro dýchání.**

31

Ústa překryjeme velkým kusem sádrového obvazu a pečlivě prsty vymodelujeme tvar. Stejně postupujeme v případě očí. Negativní sádrovou formu je třeba vytvořit nejméně ve dvou vrstvách, okrajové části by se měly pro posílení skládat ze tří vrstev.

Po zhruba 10 minutách je sádra natolik vytvrzená, že je možné masku pomalými pohyby obličeje sundat.

Po dokončení sádrové formy se účastníci vymění.

Poznámky:

Výroba sádrové masky vyžaduje od účastníků, aby měli důvěru v ostatní. Aby se ten, kterému budou sádrové obvazy přikládány, cítil v bezpečí, je dobré dohodnout se na následujících pravidlech:

- pracujte opatrně a bedlivě
- ležící osoby se smí dotýkat pouze partner
- dohodněte si znamení pro ano nebo ne, s partnerem mluvte tiše
- pokud nelze vyrobit pro účastníka úplnou masku, zakrývající celý jeho obličej, měla by mu být nabídnuta možnost vyrobit polomasku, kdy ústa i nos zůstávají nezakrytá

4.4. Lití sádrové formy

V tomto kroku se za pomoci vytvrzené negativní sádrové formy odlévá obličej jako pozitivní forma.

Během prvního kroku je nutno pomocí sádrových obvazů uzavřít nosní dírky a v případě potřeby posílit okrajové části. Po vytvrzení natřeme vnitřní stranu formy separační látkou (vazelínou).

Rozmíchání směsi sádry a vody musí proběhnout přesně a rychle. Nádobu naplníme do poloviny vodou. Do vody pak špachtlí nebo lžící pomalu bez míchání nasypáváme práškovou sádru. Sádra klesá ke dnu. V okamžiku, kdy sádra dosáhne do výšky vodní hladiny v nádobě, je k dispozici dostatečné množství materiálu. Necháme chvilku odstát. Následně zamícháme špachtlí. Sádra má nyní správnou konzistenci.

33

Tekutou sádru plynule naléváme do negativní formy až po její naplnění. Postupujeme od kraje formy. Sušení sádrového odlitku trvá několik sekund. Poté odlitek opatrně vyjmeme z formy a v případě potřeby vyhladíme smirkovým papírem.

4.5. Úpravy sádrové formy pomocí jílu

Materiál:

- jíl
- modelovátka

Příprava pracovního procesu:

- zakrytí stolů fólií (například sáčky na odpad)
- kbelík s vodou pro mytí rukou
- ručníky

Každý účastník drží ve svých rukách odlitek svého vlastního obličeje. Nerovnosti byly vyhlazeny smirkovým papírem. Tato sádrová forma nás naplní hrdostí, zachycuje totiž náš obličej. Přestože chceme pomocí této formy vyrobit **změněný obličej masky**, zůstane její základní tvar zachován.

Nyní přistoupíme s troškou odvahy a fantazie k proměně „našeho obličeje“. Můžeme jej například odcizit. Toho dosáhneme tím, že zvýrazníme rysy obličeje - zvětšíme lícní kosti a nos. Našemu obličejí však můžeme dát i jiný výraz, nebo jej můžeme proměnit na zvíře nebo nějakou fantastickou bytost.

Materiál, se kterým budeme pracovat, je jíl. Jíl je materiál, který lze snadno zpracovávat a tvarovat. Pomocí jílu lze jednoduše a hravou formou vymodelovat změny základní sádrové formy. Účastníky je třeba povzbudit, aby se do této proměny pustili, aby sami sebe vyzkoušeli a zvýraznili charakteristické vlastnosti (dobrý či zlý, hezký nebo ošklivý).

V případě, že s tím skupina má problém, pak je možno ukázat pomocí obrázků s příklady afrických, asijských a evropských masek význam masek v historii lidstva a jaké skvělé výtvarné formy vznikly.

4.6. Polep masky papírem

Pokrytí masky fólií

Materiál:

- houbička
- nádoba na vodu
- potravinářská fólie
- nůžky

Pro kašírování (= polepování) pomocí papírových útržků se celá maska zakryje potravinářskou fólií. Fólie slouží jako rozhraní mezi sádrou / jílem a papírovými ústřížky a měla by co nejvíce přilínat.

Kašírování pomocí papíru

Materiál:

- noviny
- balící papír
- škrobové lepidlo (velmi kašovitě)
- nádoby na lepidlo
- příp. velké štětce

Dalším pracovním krokem je výroba **papírové formy** masky, kašírování. Škrobové lepidlo, které budeme potřebovat, by mělo mít kašovitou konzistenci. Útržky papíru se společně s lepidlem na masku nanasou v několika vrstvách.

Poté necháme masku na teplém místě přes noc schnout.

4.7. Vytvoření základní malby masky - viz popis v tematickém bloku 3

5. FAKULTATIVNÍ nebo ALTERNATIVNÍ blokové téma pro mladší děti

Název: Samovýroba líčidel

Klíčová slova: Líčidla bez škodlivých látek, vhodná pro malování na tělo

Prostorové nároky: Tento fakultativní program lze nabídnout v případě několika projektových dní a měl by probíhat venku.

Cíl: Líčení obličeje a těla patří mezi **nejstarší** formy proměn. Tento způsob oblíbený především mezi mladšími dětmi.

Barvu pro obarvení obličeje si vyrobíme z jednoduchých látek, které neobsahují žádné škodliviny.

Obsah:

5.1 Úvod do tématu

5.2 Příprava barvy

5.1 Úvod do tématu

Materiál:

- obrázky nalíčených těl z různých regionů světa

Původ pomalování

Pomalování těla a obličeje je považováno z jednu z nejstarších forem proměn. Příklady najdeme například na kresbách v jeskyni Lascaux. Tyto tradice bychom našli u některých přírodních národů. Konají se u zvláštních příležitostí. S dětmi budeme spolu uvažovat nad tím, proč lidé toto malování zrealizují. Dětem představíme některé obrázky. Následně určí okolí a důvod pomalování.

- jeskynní malby (Evropa)
- válečné pomalování Indiánů (Amerika)
- rituální pomalování Aboriginů (Austrálie)
- nalíčení obličeje Maorů (Nový Zéland)
- pomalování těl Sadhuů (Indie)
- pomalování těl herců Kaibuki a gejš (Japonsko)
- maska klauna (Evropa)

38

Obličej a tělo se zdobilo malbou v případě mimořádných příležitostí, jako jsou iniciační obřady, slavnosti za zemřelé, lovecké výpravy.

Pomalování obličeje se používá rovněž jako ozdoba nebo jako prostředek k vyjádření výrazu na divadle.

Původ barev

Děti si obrázky pořádně prohlédly. Nyní je vyzveme, aby přemýšlely, jaké barvy se používaly v minulosti. Lidé doby kamenné malovali barevnými zeminami - okrem, červenou hlinkou a umbrou, dřevěným uhlím a popelem.

Tyto přírodní pigmenty se získávají z barevných zemin. Jejich prášek se promíchá např. s vodou a rostlinným olejem či zvířecím tukem.

A o to se pokusíme také.

5.2 Výroba barvy

Materiál:

- různé barevné zeminy / přírodní pigmenty
- dětský krém, popř. vazelína
- škrob (pro bílé líčidlo)
- štěteček pro nanášení líčidla
- houbička
- víčka k rozmíchání
- kuchyňské papírové utěrky
- kbelík
- ručník pro odlíčení

nejedované barevné zeminy

Barevné zeminy a bílé křídly jsou pigmenty, kterých se nemusíme bát, nejsou jedovaté. Z nich chceme získat naše líčidla.

Při pokusu smíchat pigmenty s troškou vody sice vznikne barevná kaše, kterou lze malovat, ale jakmile dílo vyschne, zjistíme, že barevné pigmenty nedrží.

Potřebujeme tedy nějaké pojivo - lepidlo, které pigmenty udrží, ale nevyschne, a které se bude poté odlupovat. Naše líčidla tedy smícháme s tuky, které zůstanou delší dobu vazké a které lze později snadno smýt.

Děti budou nyní pracovat ve dvou skupinách a svá líčidla si smíchají sami podle přesného návodu. Na jedno víčko dáme tučný krém, vazelínu nebo mléčný tuk a smícháme s malým množstvím barevného prášku.

A pak už můžeme líčit podle libosti - nohy, obličej, břicho ...

Na **závěr** si ještě jednou prohlédneme některé z obrázků s příklady maleb na těle přírodních národů. Sledujeme naše pocity. Například na bílo nalíčené ruce s modrými nehty a linkami působí hrozivě, tajemně, červený obličej útočně atd.

Na konci projektu je nutno ponechat dostatek času k odlíčení.

Poznámka ke zdroji fotografií: pokud není uvedeno jinak - Umweltzentrum Dresden e.V.

Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.

Modul 6 - Proměny

Kurz 6.2. - Výroba maňásků

Příručka pro vedení kurzu

Text: Birgit Pätzold, Umweltzentrum Dresden e.V., 2020

Ekologický vzdělávací program byl vytvořen v rámci projektu Ad Fontes, číslo žádosti 10028891, s pomocí programu na podporu přeshraniční spolupráce mezi Svobodným státem Sasko a Českou republikou.

Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.

Obsah

O programu	3
Podrobný popis jednotlivých projektových dní	6
Den 1	7
1. Blok: Úvod - mlýn v pohádkách	7
2. Blok: Loutkové divadlo - jaké loutky existují	9
3. Blok: Nalezení vlastního nápadu na maňáska a jeho skica	10
4. Blok: Přípravné práce - výroba držáku	11
5. Blok: Výroba krku	12
6. Blok: Příprava papírmaše	13
7. Blok: Modelování hlavičky	15
Den 2	16
8. Blok: Jemná modelace a vyhlazení hlaviček loutek pomocí papírmaše	16
9. Blok: Obroušení hlaviček pomocí smrkového papíru	17
10. Blok: Barvířská dílna	18
11. Blok: Úvod do krejčovské dílny	20
Den 3	21
12. Blok: Finalizace hlavičky loutky	21
13. Blok: Finalizace kostýmu	22
14. Blok: A na závěr malé divadelní představení	24

O programu

Naším programem „**Výroba maňásků**“ bychom rádi oslovili **rodiny s dětmi**, aby strávily tři dny v Oparenském mlýnu v Českém středohoří. S láskou opravený mlýn je ideálním místem k tomu, seznámit se s historií tohoto místa a najít čas pro společnou tvořivou práci a vyrobit si maňáska.

Společné vyrábění nějakého díla / předmětu je díky technizaci a velké nabídce v obchodech v současné době vzácné.

Zjistěte, kolik radosti zažijete, když budete svýma rukama něco vytvářet a formovat, počínaje vlastním nápadem až po hotový předmět.

Co Vám tento program přinese?

Tímto projektem bychom Vás rádi povzbudili, abyste byli sami **kreativní** a dali svým nápadům tvar a podobu. Vaši rodiče vás mohou podpořit, pokud budete potřebovat pomoc. A přitom určitě objeví radost z vlastní tvořivé práce a výroby vlastního maňáska.

Hlavní pozornost je zaměřena na **společnou** práci a společně strávený čas, bez rozptylování a rušení venkovními vlivy.

Oparenský mlýn, jeho historie a jeho příběhy k tomu nabízejí vhodný prostor.

Budeme pracovat s **jednoduchými materiály**, které jsou součástí našeho každodenního života, a vyzkoušíme si i staré řemeslné techniky formou modelářské, malířské a krejčovské dílny.

Důležitou roli přitom hraje myšlenka recyklace.

V rámci našich projektových dní budeme pracovat s kartonem / papírem / látkami / barvami - vše budou věci z naší domácnosti.

S troškou šikovnosti, tvořivosti a fantazie z toho vzniknou maňásci.

Hra s maňásky na konci programu nám přiblíží historii, pověsti a zvyky, které se točí kolem starých obilných mlýnů.

Obsah programu

Třídenní program se skládá ze 14 na sebe navazujících částí.

Jednotlivé pracovní kroky / pracovní části je tak možno zabudovat do organizace dne tak, aby bylo dost času na „průzkum“ a poznávání mlýna, hry na vodním hřišti a aktivity v bližším okolí (žádné vycházky).

Průběh / časový harmonogram:

1. den

1. Začátek - úvod, mlýn v pohádkách
2. Loutkové divadlo - jaké loutky existují
3. Nalezení vlastního nápadu na maňáska a jeho skica
4. Přípravné práce - výroba držáku
schnutí držáku / přestávka
5. Výroba krku
6. Příprava papírmaše
7. Modelování hlavičky
schnutí hlav přes noc na kamnech

2. den

8. Jemná modelace a vyhlazení hlaviček loutek pomocí papírmaše
schnutí hlav na kamnech
"průzkum" mlýna a jeho historie, případně blízkého okolí
9. Obroušení hlaviček pomocí smirkového papíru
10. Barvířská dílna
11. Úvod do krejčovské dílny

3. den

12. Finalizace hlavičky loutky
13. Finalizace kostýmu
14. A na závěr malé divadelní představení

Podrobný popis jednotlivých projektových dní

Prostorové nároky: jednotlivé pracovní dílny se konají ve vnitřních prostorech

Příprava pracovního procesu:

- zakrytí stolů fólií.
- zajištění kbelíku s vodou pro mytí rukou a ručníku
- každé pracoviště by mělo být vybaveno podložkou z kartonu

Den 1

1. Blok: Úvod - mlýn v pohádkách

Materiál:

- z historie mlýna
- hotoví maňásci pro vytvoření atmosféry: MLYNÁŘ - ČERT - KOCOUR

Popis:

Na začátku programu obdrží děti a rodiče během krátké prohlídky budovy a okolí několik informací o Oparenském mlýnu.

Každý mlýn ukrývá spoustu tajemství a příběhů, o kterých se vypráví v pohádkách.

Také Oparenský mlýn má svou vlastní pohádku o mlynáři a o čertovi, kterou lze během prohlídky vyprávět.

Mlýny byly od nepaměti místy, plnými tajemství. „Ve mlýně se vždycky děly prapodivné věci“. Mlýn se většinou nacházel mimo vesnici, vzdálený od ostatních obyvatel. A také mlynáři byli někdy pěkní podivíni.

Pro sedláky byl mlýn velmi důležitý, protože ve mlýně se jejich obilí mlelo na mouku. V závislosti na místních podmínkách existovaly větrné či vodní mlýny. Během naší prohlídky můžeme obdivovat mlýnské kolo a mlat.

Na dílně pak budou na úvod představeni donesení maňásci MLYNÁŘ - ČERT - KOCOUR.

Mlýn se často vyskytuje rovněž v **pohádkách**. Jaké pohádky děti napadají?

S dětmi lze společně přemýšlet, jaké pohádky znají.

V Německu patří mezi známé pohádky například:

- Kocour v botách
- Brémští muzikanti
- Krabat (Čarodějův učeň)
- Chytrá horákyně
- Stolečku, prostři se!
- Max a Mořic

pexeso pro menší děti s neznámějšími postavami loutkového divadla

2. Blok: Loutkové divadlo - jaké loutky existují

Materiál:

- maňásci nejrůznějších kultur

Popis:

Loutkové divadlo a hra s loutkami existuje už velmi dlouho a všude na světě.

Pomocí loutek byl dětem „vysvětlován svět“ a představována běžná pravidla. Dobro vítězí nad zlem.

Všechny děti mají loutkové divadlo rády a znají i jednotlivé postavy - Kašpárka, Princeznu, Čerta, Krokodýla, Babičku, Kouzelníka atd. Děti mohou na vyzvání tyto postavy formou pantomimy zahrát.

Děti, ale i dospělí, si mají vzpomenout na své nejmilejší postavy z loutkového divadla. Proč je to zrovna tato postava? Jaký má charakter? Mírný nebo hlučný, dobrý nebo zlý?

Podle toho budou hravou formou představení přinesení maňásci z ostatních částí světa. Loutky vyprávějí něco o sobě a svém domově, děti mají přemýšlet, kde jsou tyto loutky doma.

Příklad:

- Pedro má velký širák, sombrero, jí rád fazole a kukuřici
... a je z **Mexika**
- Maharádža je **indickým knížetem**, jeho domovina sousední na severu s Himalájemi
- Ivan chodí rád na houby, protože v jeho domovině je hodně lesů
... **bydlí v Rusku**

3. Blok: Nalezení vlastního nápadu na maňáska a jeho skica

Materiál:

- čtvrtka A4
- pastelky
- kresby jako pomůcky pro zobrazení charakterových vlastností

Popis:

Děti si mají po výzvě vybrat postavu, kterou chtějí vyrobit.

Jaké znaky má tato postava a jak by bylo možné je co nevyrazněji vyjádřit?

Když si náš první nápad nakreslíme nejprve na papír, pomůže nám to později při plastické realizaci. Pro tyto účely použijeme různé pastelky.

Dost možná, že naše postava už má i jméno.

Rodiče budou vyzváni k tomu, aby si také vyrobili vlastní postavu.

Mohou uvažovat nad tím, jestli neztvární některý negativní charakter podle toho, jaká postava v dobrém divadelním představení chybí. Vždy existují „dobří a zlí“ - například líná princezna, úskočný kouzelník.

10

4. Blok: Přípravné práce - výroba držáku

Materiál:

- jíl
- podložka z kartonu cca 20 x 20cm
- klacky (z přírody) o délce 20 - 30 cm
- zahradnické nůžky

Popis:

Dříve, nežli se začne s výrobou hlavy, je nutno nejprve vytvořit jednoduchý držák.

Za tímto účelem prohněteme trošku jílu (cca 5 x 5cm), který následně zformujeme. Do něj bude zapíchnut klacek. Po usušení bude toto zařízení sloužit jako **držák hlavy loutky**.

Podle toho, kolik času bude k dispozici, mohou děti během sušení držáku pracovat s **jílem**. Jíl je díky svým skvělým plastickým vlastnostem dobrým začátkem pro modelování. Děti, které již s jílem pracovaly, vědí, jaká to je zábava.

Základními formami keramiky jsou „koule“ a „váleček“. Děti by měly s těmito tvary dále figurálně pracovat - úvod do výroby hlavy loutky.

Další informace:

Jíl a hlína patří mezi nejstarší stavební hmoty lidstva. Formování a tvoření různých postav patří k „základním potřebám“ od nejstarších dob lidstva. Práce s tímto přírodním materiálem nejvíce baví právě děti, které mají velké nadání s těmito přírodními materiály tvořit.

Jíly a hlíny jsou zeminy, které se mohou vyskytovat v našem okolí, během výletu do Oparenského údolí je nutno děti upozornit na to, aby se pozorně podívaly na půdu a dotkly se jí. Pokud zemina, kterou vezeme do ruky a rukou stlačíme, "lepí" a nerozpadá se, tedy vytvoří kouli, pak je hlinitá, jílovitá. Pokud se rozpadne, jedná se o písčitou půdu. To je nejjednodušší metoda, pomocí které lze určit, zda se v hlubších vrstvách podloží nacházejí jíly a hlíny. Jíly a hlíny jsou z hlediska svého původu stejné, obsahují jen rozdílné příměsi. Nejjednodušší vysvětlení je, že „hlína je nejstarším bratrem jílu“.

5. Blok: Výroba krku

Materiál:

- prázdné ruličky od toaletního papíru
- lepicí páska
- nůžky
- tužky

Popis:

Po vysušení našeho držáku můžeme začít vyrábět z kartonu vodící trubičky pro otvor pro prsty. Pro tento účel použijeme prázdné ruličky od toaletního papíru. Pro každého jednoho maňáška potřebujeme jednu ruličku. Tu nejprve podélně rozřízneme a srolujeme na menší průměr 1,5 - 2,5 cm. Dospělí by měli dbát na to, aby nová rulička byla natolik široká, aby bylo možno ukazováčkem pohodlně obsluhovat hlavičku loutky.

Následně ruličku oblepíme lepicí páskou a napíšeme na ní své jméno. Jméno napíšeme pokud možno tak, aby bylo čitelné i později po přidání papírmaše.

výchozí materiály

držák

6. Blok: Příprava papírmaše

Materiál:

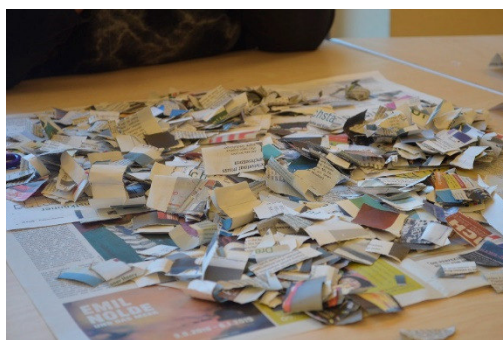
- staré noviny
- škrobové lepidlo
- několik plastových nádob
- gumové rukavice
- ručníky

důležité:

- je nutné zakrýt stoly
- připravit kbelík s vodou

Popis:

Pro přípravu papírmaše natrháme staré noviny na kousky. Jako pojivo použijeme celulózové lepidlo (škrobové lepidlo), které nejprve rozpustíme. Přidáváme jej jako hustou tekutou kaši. Při přípravě papírmaše myslíte na potřebné množství - ne málo, ale ani ne mnoho.

útržky novin

Varianta A (upřednostňovaná varianta):

Novinové útržky roztrháme na drobné kousky, okamžitě smícháme s velmi hustým škrobovým lepidlem. Hmotu hněteme tak dlouho, dokud se nedá dobře plasticky zpracovávat.

Varianta B:

Novinové útržky se přelijí vroucí vodou. Následně je pěchujeme v kbelíku a vytvoříme z této kaše rovnoměrně plastickou hmotu. Přebytečnou vodu poté pomocí cedníku vylijeme. Přidáme suché škrobové lepidlo a řádně prohněteme.

V obou variantách je důležité použít co možná nejméně vody, aby hlavičky loutek mohly během krátké doby uschnout. Novinové útržky mícháme s lepidlem v k tomu určených plastových nádobách, je možno použít gumové rukavice. Děti, které hnětení baví, mohou pracovní krok hnětení převzít za ty dospělé, které hnětení moc nebaví.

řádně prohníst

hotová papírmaš

Další informace:

Jako alternativu ke škrobovému lepidlu lze použít i lepidlo z žitné mouky.

Během sušení papírové hmoty dochází k silnému smrštění, tzn., že se hlavička zmenší, zvrásní a scvrkne. Tomu lze zabránit přidáním jemně nadrcené křídly, která nemá vliv na vytvrdnutí materiálu, nebo trošku sádry (zhruba 1 čajová lžička na čtvrtlitru) - dobře prohníst s papírovou kaší. Sádra urychlí zpevnění a zajistí vyšší tvrdost hmoty.

V tomto popisu práce bylo upuštěno od použití přísad. Pro vyhlazení vysušených hlaviček loutek byla použita hotová papírmaše.

7. Blok: Modelování hlavičky

Materiál:

- vyrobená papírmaš
- připravené trubičky

Popis:

Teď je na řadě plastické formování. Měli bychom děti nakazit naším vlastním nadšením z tvůrčí činnosti a probudit v nich radost z tvoření, i když je hmota kašovitá. Práce a modelování pomocí papírmaše je jiná, nežli s již vyzkoušeným nebo již známým jílem, se kterým lze vytvářet mnohem jemnější tvary. Přesto to však může být zábava.

Nyní se pokusíme zrealizovat náš počáteční nápad.

Při modelování s dětmi bychom měli dbát několika zásad:

- hlavičky maňásků mají zpravidla výšku obličeje 9 cm
- nejprve připravíme hrubou vejčitou formu hlavičky
- připojíme nos, vymáčkeme oční důlky a vytvoříme podstatné rysy, aniž bychom se dále zdržovali detaily a naturalistickými nepodstatnými věcmi
- vystupující části (nos, uši, rohy atd.) musí být vytvořeny z hmoty silně promíšené s lepidlem, jinak se vystavujeme riziku, že se po usušení odlomí

Po dokončení formy a radosti z toho, že se nám z této papírové hmoty podařilo vymodelovat zajíčka, jednorožce, princeznu nebo draka ... , je modelování ukončeno. Nyní začíná důležitá fáze sušení.

Další informace:

Jako vedoucí kurzu by člověk měl mít nějaké zkušenosti s plastickou tvorbou. Především je potřeba pracovat společně s dětmi.

fáze sušení probíhá přes na kamnech

Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.

Den 2

8. Blok: Jemná modelace a vyhlazení hlaviček loutek pomocí papírmaše

Materiál:

- vysušené hlavičky maňásků
- hotový práškový papírmaš, již připravený a prohnětený s vodou
- popř. karton, univerzální lepidlo

Popis:

Po vysušení je hlavička loutky hnědá a kvůli smrštění trošku vrásčitá. To odstraníme tím, že použijeme hotový prášek papírmaše, který si předtím připravíme s vodou podle návodu. Pro hlazení a detailní modelování je ideální, hlavička pak dostane světlou barvu.

Část prášku papírmaše se nasype do plastového sáčku a prohněte s troškou vody. Vznikne tím roztíratelná kaše. Před vlastní prací ještě můžeme přiříznout a přilepit pevné ozdoby, například královskou korunu z kartonu. Pro roztírání kašovitě papírmaše si navlhčíme ruce. Poté můžeme bez problémů figurku vyhladit a zdůraznit detaily.

16

následuje další sušení na kamnech (cca 2 - 3 hodiny)

9. Blok: Obroušení hlaviček pomocí smirkového papíru

Materiál:

- smirkový papír (hrubý / jemný)

Popis:

Po vysušení se hlavičky před nanášením barev obrousí. Obroušením suché hlavičky pomocí smirkového papíru získáme velmi jemný, hladký povrch. Pro tuto práci bychom si měli nechat dostatek času.

Dobře obroušený povrch je totiž důležitým předpokladem pro nanášení barev. Navíc díky broušení, dotýkání se našeho maňáska, se s ním můžeme více a „důvěrně“ poznat. Již nyní můžeme přemýšlet o tom, s jakými barevnými odstíny bychom chtěli později pracovat.

Děti by si měly procvičit své smyslové vnímání tím, že zjistí, ucítí, že naše vymodelované, usušené figurky z papírové hmoty mají jiné vlastnosti, nežli vypálené keramické figurky, které jsou tvrdé a těžké.

Hlavičky z papírmaše jsou na dotek měkké, lehké a ovladatelné - ideální na hraní.

Další informace:

Smirkový papír nejrůznějších hrubostí od 80 do 120 / 160 si připravíme tak, že jej rozřežeme na kousky po cca 5 x 5 cm, lépe se s nimi pracuje.

Je vhodné provádět tyto **práce venku**, aby nám velmi jemný prach neznečistil pracovní místo.

Pokud není broušení venku možné, je třeba dbát na to, aby byl jemný prach z broušení zachytáván v nějaké malé nádobě, například v krabici od balení vajec.

10. Blok: Barvířská dílna

Úprava barev - malování na maňáska

Pro tyto účely použijeme základní barvy, z nichž si sami namícháme jednotlivé odstíny

Materiál:

- barvy (akrylové nebo temperové)
- základní barvy - **červená, modrá, žlutá**, černá, bílá
- smíšené barvy - zelená
- štětce různé tloušťky
- hadříky
- malířské palety - pro ty se hodí i plechová víčka, sklenice
- podložky - novinový papír
- bílý papír pro zkoušení barev
- fén pro sušení barev mezi jednotlivými kroky barvení

Popis:

Ještě, než je možno začít s malováním, je nutno si připravit pracoviště. Všechny materiály a nástroje, včetně smírkového papíru, je nutno uklidit, případně vyčistit. Zbytky po broušení, zbytky papíru a papírmaše je nutno odstranit. Pracoviště vyložíme novinami.

18

Před vlastním barvením by měl být probrán účinek a míchání barev: které barvy jsou komplementární, jak vzniká tajemná fialová pro kouzelnici, jak namíchám obličejovou barvu pro princeznu, jak získám příjemnou hnědou pro kočičku.

Nejprve se hlavička loutky opatří základním bílým nátěrem. Zatímco základní nátěr schne, můžeme začít s mícháním vhodných barev a s jejich zkoušením na listu papíru. Děti se zpravidla vrhají do práce s velkým nadšením a upravují si svoje figury podle jejich vlastního citění (kočička může přeci být klidně i světlomodrá).

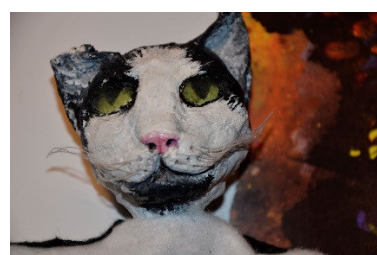
Pokud mají rodiče problém s vymýšlením svých barev, mohou se poradit se svými dětmi.

Vedoucí semináře má pouze za úkol sledovat a starat se o to, aby na stole byla čistá voda a aby bylo možno malovat bez rušivých vlivů.

Jednotlivé fáze schnutí je nutno dodržet, zkrátit je lze pomocí fénu.

A ve chvíli, kdy jsou hlavičky loutek pomalované a suší se na kamnech, lze malovat dál, nějaké namíchané barvy ještě jistě zbyly a papíru i základních barev je dost. A společné malování je nádherný zážitek.

Další informace:

Pro malování na figurky používáme akrylové barvy z prodejen uměleckých potřeb. Tyto barvy mají totiž nejlepší sytost. Děti by si pro malování měly obléknout staré věci a pracovat obezřetně, protože barevné fleky se někdy špatně odstraňují.

Důležité:

- nemalujeme prstovými barvami, tj. nenanášíme barvy prsty
- myjte si pořádně ruce
- štětky je třeba důkladně vypláchnout, aby nedošlo k nechtěnému promíchání barev
- pracovní pomůcky po jejich použití důkladně vyčistěte.

Alternativně lze využít i temperové barvy.

Nevýhodou těchto barev je, že po uschnutí působí velmi tupě. To ale lze odstranit nanesením vrstvy laku.

Přírodní barvy (barvy s přírodními pojivy) nelze pro malování figurek použít.

Informace k pojivům:

Akrylátové barvy jsou barvy na bázi umělých disperzí. Jsou ředitelné vodou a vytvoří po vytvrnutí vodoodpudivou vrstvu. Doba schnutí akrylátových barev je velmi krátká. Přestože používáme velmi kvalitní akrylátové barvy, kterými mohou malovat i děti, měli bychom dbát na to, abychom s nimi zacházeli šetrně / opatrně.

pro vysušení postavíme nakonec figurky na držák

Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.

11. Blok: Úvod do krejčovské dílny

Materiál:

- různé zbytky látek
- jehly, nitě a příze
- špendlíky, krejčovský metr
- nůžky, entlovací nůžky

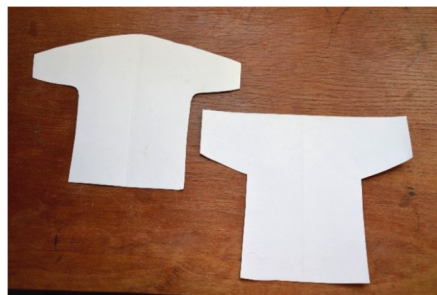
Popis:

Úvod do krejčovské dílny - s touto částí bychom měli začít pokud možno večer. I dříve bývalo ve mlýně zvykem provádět klidné aktivity, jako například šití, ve večerních hodinách. Připravená je krabice s nejrůznějšími hezkými zbytky látek.

Šití není zábava pouze dospělých, i děti vezmou jehlu a nit rády do rukou. Mladší děti potřebují samozřejmě podporu svých rodičů. Naučit se jednoduchý steh však netrvá dlouho. Jednoduchý steh se ale jistě naučí každý rychle.

různé zbytky látek

střihy pro kostýmy

lev dostal jednoduše střižený oblek ze zbytků látek, bez šití jehlou a nití

Den 3

12. Blok: Finalizace hlavičky loutky

Materiál:

- barevná ovčí vlna nebo klubko vlny
- lepidlo
- akrylový lak
- štětce

Popis:

Hlavička naší loutky nyní získá svůj účes. K tomu se přímo na hlavičku nalepí vhodné materiály, jako vlna nebo příze a provázky.

Pomocí akrylového laku pak můžete dát větší lesk očím nebo rtům. Pokud jím potřete celou hlavičku, bude tato vrstva sloužit jako ochrana. Ve vlhkém stavu je tento lak mléčný, po vytvrnutí je však čirý.

13. Blok: Finalizace kostýmu

Materiál:

- zbytky látek
- knoflíky
- dekorace
- jehly, nitě a příze
- ušitý oděv
- lepicí páska
- lepidlo

Popis:

Během posledního kroku dojde ke spojení hlavičky a kostýmu. K tomu použijeme lepicí pásku a lepidlo. Dost možná, že naše loutka potřebuje ještě nějaký ten doplněk, třeba šátek kolem krku, závoj apod.

14. Blok: A na závěr malé divadelní představení

Materiál:

- prostěradlo
- deky

Popis:

Pro „jeviště“ nám postačí pouze velké prostěradlo nebo deka, kterou položíme přes 2 až 3 židle. Anebo napneme ve dveřích lanko, přehodíme přes něj prostěradlo a máme jeviště hotové.

A publikum může sedět na dekách v předu.

Koho **loutkohra baví nejvíce**, ten se smí stát režisérem. Společně se dvěma, třemi dalšími režiséry si rychle vymyslete krátký pětiminutový příběh, kterým diváky rozesmějete a motivujete k tomu, aby zahráli něco podobného. Z legrační příhody se může hodně rychle stát divadelní představení.

Nejdůležitější je však radost a zábava ze hry. A především - do hry by měli být zapojeni diváci a jejich vlastní maňásci.

Poznámka ke zdroji fotografií: pokud není uvedeno jinak - Umweltzentrum Dresden e.V.

Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.

